

A kínai statisztika megbízhatóságáról

Jordán Gyula,

az Eötvös Loránd Tudomány-
egyetem ny. egyetemi docense

E-mail: gyujordan@rekthiv.elte.hu

Kína statisztikai rendszere rendkívül viszontagsá-
gos utat járt be 1949 óta. A tapasztalatlanságból, a
szakemberhiányból, az általános hozzá nem értésből
stb. fakadó nehézségeket csak tetézte, hogy a rendszer
a statisztikát politikai eszközként használta – és hasz-
nálja még ma is egyes vonatkozásaiban –, illetve alá-
rendelte aktuális célkitűzéseinek. A statisztikai rend-
szernek ugyanakkor a központosított tervgazdaságról a
piacgazdaságra való fokozatos áttérés is komoly kihí-
vást jelentett.

A tanulmány a kínai statisztikai rendszer történe-
tének és néhány jellemzőjének rövid áttekintése után
az ipar-, illetve a GDP-statisztika ellentmondásait
elemzi. A szerző *Rawski T. G.* és mások szembenálló
nézetei alapján rámutat a kínai statisztika problémáira,
amelyek az adatok felhasználóit óvatosságra és kriti-
kusságra intik. Az írás olyan politikailag érzékeny te-
rületek statisztikáját is érinti, mint a munkanélküliség,
a születésszabályozás és a szegénység.

TÁRGYSZÓ:

Kínaiak.

Statisztikai rendszer.

Kína gyorsan növekvő gazdasági és politikai súlya miatt a világ egyre többet kíván megtudni e hatalmas országról. A rendelkezésre álló információforrások sorában fontos helyet és szerepet töltenek be az elsődleges források, köztük a statisztika. Ezért – mielőtt a kínai statisztika hitelességének, megbízhatóságának problémájával foglalkoznánk – indokolt röviden áttekinteni a statisztikai rendszer 1949 óta „végigjárt” viszontagságos útját, valamint mai helyzetét és működésének néhány jellemzőjét.

1. A kínai statisztikai rendszer néhány jellemzője

Kína gazdasága már közel három évtizede kitartó, gyors növekedést mutat, amelynek eredményeként egyre jelentősebb szerepet játszik a nemzetközi gazdaságban, kereskedelemben és politikában. Ez a látványos teljesítmény nemcsak a különböző tudományterületek szakértői, hanem az „átlagemberek” körében is fokozott érdeklődést vált ki. Így érthetően több ismeretre, tényre és adatra van igény, amit Kína egyre nagyobb mennyiségű statisztikai adat közzétételével igyekezett/igyekszik kielégíteni. A megfigyelőket, a közgazdászokat és a statisztikusokat azonban folyamatosan foglalkoztatta és nyugtalanította az a kérdés, hogy ezek mennyire tekinthetők hitelesnek. Hallgatólagos megállapodásuk, miszerint a közzétett adatok megbízhatósága, koherenciája javult és az elemzésekhez már megfelelő alapot biztosítanak, azonban annak a kényszernek is betudható, hogy alternatív adatok általában nem álltak/állnak rendelkezésre. Ezért a szakértők szájából rendszerint az a figyelmeztetés is elhangzik, hogy ezek az adatok csak „óvatosan”, megfelelő körültekintéssel kezelendők.

A kínai statisztikát illető fenntartások, gyanakvás nem új keletű, nemcsak az 1978-tól számított reformidőszakra jellemző, hanem végigkísérte a Kínai Népköztársaság (KNK) fennállásának szinte egész időszakát. A kínai Állami Statisztikai Hivatalt (NBS)¹ 1952 őszén hozták létre, és munkáját kezdettől fogva nagy nehézségek jellemezték. Ezek között említhető többek között a szakemberhiány; a közigazgatási apparátus viszonylagos tapasztalatlansága; a kommunikációs hálózat hiányosságai; az „egyszerű emberek” idegenkedése, bizalmatlansága az adatszolgáltatással szemben; az általános meg nem értés a statisztika fontosságát illetően stb. Ezekhez járult kezdettől fogva az is, hogy a rendszer a statisztikát politikai, ideológiai eszközként használta és alá-

¹ State Statistical Bureau – SSB; 1998-ban neve Országos Statisztikai Hivatallá – National Bureau of Statistics-re változott.

rendelte aktuális célkitűzéseinek. A káderek, akiknek karrierje a feladatok teljesítésétől függött – és természetesen függ a mai napig – az adatok „kozmetikázásában”, manipulálásában voltak érdekeltek. Erre utalt a következő a mondás is: „Az adatok teremtik a hivatalnokokat (kádereket) és a hivatalnokok (káderek) teremtik az adatokat.”

Az egyre színvonalasabban működő NBS-re súlyos csapást mért az élet minden területén nagyfokú szétziláltságot, a gazdaság, az intézmények működési rendjét és kereteit gyökeresen megváltoztató „nagy ugrás”. Az „ugrás” az irreálisan magas célkitűzések, a meghamisított jelentések általánossá válását és a statisztikai rendszer teljes hitelvesztését idézte elő. A vezetés rákényszerült a meghamisított eredmények visszamenőleges korrigálására, ami végül sajátos reakciót váltott ki: Kína 1959-től fokozatosan megszüntette a statisztikai adatok közzétételét, és ehhez lényegében 1978-ig, a reformidőszak kezdetéig tartotta magát. Fontos motiváló tényező volt a rendszerre szintén jellemző titoktartásra való törekvés, amit a nemzetbiztonság miatti állandó intenzív aggodalom csak felerősített.

A „nagy ugrás” után éppen csak éledező statisztikai rendszerre (1964-ben került sor az 1953 utáni második „modern” népszámlálásra) ezután végzetes csapást mért a „kulturális forradalom” évtizede (1966–1976), amikor működését gyakorlatilag megszüntették. Ezért még ma sem világos, hogy a legfelső vezetés hogyan szerzett információkat a gazdaság állapotáról és politikájának következményeiről. Ugyan folyt információgyűjtés, melynek jelentős részét a minisztériumok végezték (kivéve, amikor ezek működése is lehetetlenné vált), de az így szerzett adatok nagyon töredékesek voltak. A „kulturális forradalom” legviharosabb időszakában pedig a kulturális értékek mellett számos esetben a statisztikai adatgyűjtések eredményei is szó szerint a tűz martalékává váltak.

1978 óta Kína fokozatosan visszatért a korszerű statisztikai rendszer kiépítését és működtetését célzó törekvéseihez.² Az aktuális statisztikai adatok közzétételén kívül erőfeszítéseket tett a kieső évek adatainak „rekonstruálására”. E gyűjtőmunkát az 1970-es és 80-as évek fordulója táján végezték, majd az eredmények jelentős részét az 1982-ben megjelent első országos statisztikai évkönyvben tették közzé. Az előbb említett előzmények alapján azonban joggal vetődik fel a kérdés, hogy milyen forrásból származnak és mennyire tekinthetők hitelesnek ezek a visszatekintő statisztikák. Hiszen adatok, statisztikák egyrészt csak részben maradtak fent, másrészt a megmaradtak is – különösen egyes időszakokra és területekre vonatkozóan – hihetetlenül torzítottak és hamisak voltak.

Az NBS-nek működése során nemcsak az emberek jogos fenntartásával és bizalmatlanságával kellett megbirkóznia, hanem az egész adatgyűjtési, feldolgozási és elemzési hálózat újrászervezésével, illetve szabályozásával is. 1983-ban új statisztikai

² A „kulturális forradalom” után az NBS-t 1976-ban szervezték újjá, amikor állománya országosan mindössze hétézer főből állt szemben a jelenlegi mintegy nyolcvan-kilencvenezerrel.

törvényt fogadtak el, amely az 1963. évi törvény helyébe lépett. Ez részletesen szabályozta a „centralizált és egységes statisztikai rendszer” NBS égisze alatti létrehozását, meghatározva a statisztikai szervezet felépítését, a statisztikai felmérések tervezését, a statisztikai adatok publikálásának rendjét stb. (*Statistics Law...* [1983]). Az 1996-ban felülvizsgált harmincnégy cikkelyből álló törvény egyik legszembetűnőbb vonása az adathamisítás (több helyen is szereplő) tiltása volt. Már a 3. cikkely arra figyelmezteti az adatszolgáltató szerveket és intézményeket, hogy „igaz statisztikai adatokat kell szolgáltatniuk e törvény és az állami szabályozások előírásainak megfelelően. Nem tehetnek hamis bejegyzéseket, nem titkolhatnak el statisztikai adatokat és nem tagadhatják meg a statisztikai jelentések benyújtását, illetve nem jelenthetik le a statisztikai adatokat késedelmesen. Tilos a statisztikai adatok meghamisítása vagy megváltoztatása.”. A 7. cikkely nyomatékosan megismétli: „A helyi hatóságok, osztályok és egységek vezető tagjai nem változtathatják meg a statisztikai adatokat, melyeket a statisztikai intézmények és a statisztikusok szolgáltattak e törvény előírásainak megfelelően... A helyi hatóságok, osztályok vagy egységek vezető tagjai nem kényszeríthetik vagy ösztönözhetik a statisztikai intézményeket, illetve a statisztikusokat, hogy megmásítsák vagy meghamisítsák a statisztikai adatokat.” A statisztikusoknak vissza kell utasítaniuk az ilyen kísérleteket. A 26. cikkely a felsorolt vétségeket adminisztratív szankciókkal és körlevélbe foglalt bírálattal fenyegette.³ A hamisítás vagy finomabban mondva az adatmanipuláció máig visszatérő probléma, amely különösen egyes időszakokban és témakörököt illetően válik égetővé. Egyes szerzők szerint (például *Rawski* [2001]) 1988 után a „hamisítás és szépítés szele” lett jellemző a kormányzat minden szintjén a gazdasági teljesítményre vonatkozóan, ami egy „statisztikai buborékot” eredményezett. 2000-ben az akkori miniszterelnök, *Csu Zsung-csi* arról panaszkodott, hogy a jelentésekben „burjánzik a hamisítás és a túlzás” (*Berthelsen* [2003]).

Bár az adatok folyamatos hamisítása elleni küzdelem nagy figyelmet kap/kapott, ez csak egyike a kínai statisztikai rendszer kihívásainak. A legáltalánosabb probléma, hogy a tervgazdálkodás időszakából örökölt intézményi struktúrának, statisztikai adatgyűjtési rendszernek egy kialakulófélben levő piacgazdaság gyorsan változó körülményeihez kell alkalmazkodnia. (Például a mezőgazdaságra vonatkozó adatgyűjtés a kommunarendszer 1980-as évek elején történt felbomlása óta a néhány tízezer kommuna helyett már a falvak százezreire és a gazdaságok millióira vonatkozik.) Az ipari reformok eredményeként ugrásszerűen megnőtt a vállalatok és a tulajdonformák száma. Emellett kibővült a szolgáltató (elsősorban magán-)szektor, amelynek lefedésére a korábban az anyagi termelés felmérésére összpontosító statisztikai rendszer csak korlátozottan volt képes. Az átmenet változásokat követelt az adatgyűjtésben szereplő tényezők és változók összetételében is. A statisztikai összeállítások régebben a tervezési apparátust szolgálták, amelynek elsősorban a fizikai inputok és

³ Különösen szembetűnő Kína hamisítás elleni küzdelme, ha összevetjük a kínai törvényt a statisztikáról szóló magyar 1993. évi XLVI. törvény szabályozásával, amelyben ez a fogalom elő sem fordul, csak a „valóságnak megfelelő” tartalmú adatszolgáltatásra találunk utalást.

outputok, valamint a technológiai szintek adataira volt szüksége. A piacorientált makrogazdasági politika viszont olyan változókat kíván, mint a GDP, a foglalkoztatási adatok vagy az árindexek, illetve olyan kérdéskörökkel foglalkozik, mint a társadalombiztosítás, amellyel kapcsolatos ügyeket korábban az egyes vállalatok és kommunák intézték, nem a központi kormány. (Ehhez és a továbbiakhoz Holz [2002], [2005]; Xue [2004]; Herrmann-Pillath–Kirchert–Jiancheng [2002].)

A kínai statisztikai rendszer a centralizált és a decentralizált rendszer keveréke, bár a statisztikai törvény centralizált és egységes rendszerről rendelkezik. A statisztikai rendszer öt kormányzati szinten van jelen: az NBS, mint központi kormány szerv alatt tartományi, municipiumi (prefekturái), megyei és mezővárosi szintű statisztikai részlegek helyezkednek el. Az NBS, melynek szervezeti felépítését és működését 1987-ben „a Kínai Népköztársaság statisztikai törvényének részletes végrehajtási szabályai” című, 36 cikkelyből álló dokumentum szabályozta (*Detailed Rules for Implementation...* [1987]), felelős az ország minden statisztikai munkájának szervezéséért, irányításáért és koordinálásáért. A rendszer minden szintjén sor kerül a statisztikai adatok gyűjtésére, melyeket azután a következő, magasabb szintre továbbítanak. A statisztikai részlegek kettős felügyelet alatt működnek: egyrészt (az adatgyűjtést, a mintavételt stb. tekintve) a felsőbb szintű statisztikai hivatal irányítása alatt állnak, másrészt a velük azonos szinten működő helyi kormányzat gyakorol ellenőrzést vezetőik kinevezése felett, illetve biztosítja teljes költségvetésüket vagy annak jelentős részét. A helyi kormányzatok őrzik a helyi osztályok, részlegek személyi dossziéit is és jelentős befolyással rendelkeznek az előléptetéseket illetően. Az NBS csak a tartományi szintű statisztikai vezetők, valamint helyetteseik kinevezésekor rendelkezik vétőjoggal. Következésképpen elmondható, hogy a különböző szintű statisztikai részlegek úgy vannak alárendelve az adott szintű kormányzatnak, mint ahogy az NBS a központi kormányzatnak.

A kínai statisztikai rendszernek ugyanakkor egy másik vertikális része is létezik, melyet a kormányzathoz tartozó minisztériumok, bizottságok és más szervek működtetnek. Ezt azok a statisztikai osztályok alkotják, amelyek elsősorban saját főhatóságuk igényeit elégítik ki. Bizonyos adatokat illetően az NBS is ezen osztályok munkájára támaszkodhat, de nem írhatja elő számukra a gyűjtendő adatok típusát vagy az adatgyűjtés pontos módszerét. Jogköre tehát korlátozott, csak az „irányításra” terjed ki.

A kínai rendszer további sajátossága, hogy 1983-at követően három felmérő csoport alakult, amelyek közvetlenül az NBS-nek jelentenek. Ezek közül az első a vállalatok, a második a városi társadalom és a gazdaság, a harmadik a falusi gazdaság és a társadalom vizsgálatát végzi.

A statisztikai szervezet finanszírozása három forrásból történik: a központi költségvetésből, az adott szint kormányzati költségvetéséből és (egyelőre csak kismértékben) a szolgáltatásokért (például különböző megrendelők számára végzett felmérések) kapott bevételekből. Mind az állomány feletti kinevezési jogkör, mind a finan-

szírozás bőséges alapot teremt arra, hogy a különböző szintek hivatalnokai (káderei) beleszóljanak a jelentésekbe és az adatokat a maguk számára kedvező irányba befolyásolják. Az adathamisításra elsősorban vidéken vannak bizonyítékok, ahol a statisztikai irodák átfogó felmérés helyett gyakran becslésekre hagyatkoznak.

A problémák számát csak növeli, hogy a statisztikai hálózat – részben finanszírozási okokból – folyamatos létszámihiánnyal küzd (az NBS 1998-ban 47 százalékos állománycsökkenést élt át (*Rawski–Xiao* [2001]), különösen a legalsó, megyei szinten, ahol a statisztikai egység a legtöbb esetben egy embert jelent. Különösen a kevésbé fejlett régiókban kevés a képzett szakember, mivel a magasan kvalifikáltak a fejlettebb régiókba költöznek, ahol a fizetések és az életkörülmények is jobbak. De a központban sem sokkal jobb a helyzet, ahol például csak mintegy tíz fő felelős az országos energiastatisztika összeállításáért. (Összevetésül: az Egyesült Államok energiainformációs adminisztrációja 375 főt foglalkoztat, bár ez emellett sok más egyéb feladatot is ellát (*Sinton* [2001]).)

A piacgazdaságra való fokozatos áttérés – mint jeleztem – változtatást igényel a statisztikai adatgyűjtés módszereiben is. Az új statisztikai rendszerben az adminisztratív hálózat keresztül rendszeresen benyújtott jelentések helyett a mintavételek – és ezen belül elsősorban az országos censusok – játszanak egyre meghatározóbb szerepet, míg a rendszeres jelentések inkább már csak kiegészítő funkciót látnak el. Az 1990-es évek végén az összes statisztika csak 30 százalékát gyűjtötték a gazdasági struktúra gyors változásait megragadni képes mintavételi módszerrel, mely alacsony aránnyal maguk a kínai statisztikai szakemberek is elégedetlenek voltak. A népszámláláson túl, 1997-ben került először sor mezőgazdasági összeírásra, melynek 10 évenkénti megszervezéséről döntöttek. Hasonló gyakoriságban irányozták elő a korábban 1950-ben, 1985-ben és 1995-ben végrehajtott ipari census, valamint az 1993-ban indult szolgáltatóipari census megtartását is. Mintavételre számos témában kerül sor: népesség, városi munkaerő, a mezőgazdaság bruttó teljesítménye (művelt föld nagysága, az egyes termékek terméshozama, állatállomány), kisvállalatok (forgalom, foglalkoztatottak stb.), falusi és városi háztartások, ipari termékek árindexe stb. E nagyméretű mintavételek segítségével próbálja az NBS a tartományok nem teljesen „kompatibilis” adatgyűjtéséből fakadó problémákat is orvosolni.

2. Az iparstatisztika néhány problémája

A statisztikai adatgyűjtés módszereinek változása jól érzékeltethető az ipari statisztikán keresztül (*Holz–Lin* [2001], *Wiemer–Tian* [2001]). 1998 előtt az ipari jelentés lefedett minden független elszámolási rendszerrel rendelkező vállalatot mezővárosi és afelett levő szinten. Míg 1980-ban az állami és a kollektív tulajdonú vállalatok mintegy

99 százalékát adták az ország bruttó ipari teljesítményének, addig 1999-ben az egyéni tevékenységből, illetve az „egyéb” vállalatok működéséből (ez a kategória a magán és a külföldi befektetésű vállalatokat jelöli) a bruttó teljesítményérték már több mint 36 százaléka származott. A burjánzó falusi és mezővárosi vállalatokat a régi statisztikai jelentés módszerével már nem lehetett lefedni. Ezért 1998-ban az NBS-nek közvetlenül jelentő vállalatok számát drasztikusan 162 ezerre (ebből csak 42 580 volt kollektív tulajdonú) csökkentették az 1997-es 468 500-hoz képest (melyből több mint 319 400-t tett ki a kollektív tulajdonú, feltehetően zömmel kis vállalatok száma).

Az ipari vállalatokra vonatkozóan három statisztikai osztályozási rendszert vezettek be: a regisztrációalapú, a tulajdonalapú és a publikált statisztikákban alkalmazott rendszert. A regisztrációalapú osztályba sorolás során az állami, a kollektív, a részvénytársasági, a külföldi befektetésű vállalatokat, illetve ezek közös vállalatait kategorizálták, néhány vonatkozásban eltérve az 1998 előtti osztályozástól. Az új rendszerben az NBS különös hangsúlyt helyezett a tulajdonalapú osztályozásra és öt alapkategóriát különített el: állami; kollektív; egyéni (benne a magántulajdonú); hongkongi, makaói, tajvani (HKMT); valamint külföldi befektetésű vállalatok. (Az egyéni és a magán alapkategóriák megkülönböztetése az alkalmazottak számán alapult: a hétnél több főt foglalkoztató szervezetek magánvállalkozásnak minősültek.) A publikált statisztikák azonban nem pontosan követik az előző két osztályozási módszert és a tulajdon szempontjából nem elégték ki az arányos megosztás elvét sem, mivel teljes egészében állami tulajdonúnak tekintenek egyrészt minden állami ellenőrzésű részvénytársaságot, másrészt minden olyan nem állami tulajdonú vállalatot, amelyben az államnak is van részesedése. Az arányos elosztás szabályát alkalmazva ezután kiszámolják a csak állami tulajdonú részt és hozzáadják az állami tulajdonú ipar adataihoz, tehát az államra eső részt kétszer számolják. Az ipari vállalatok ezen átosztályozása és a sajátos számítási mód a különböző szinteken dolgozó hivatalnokok/kaderek hamisításai mellett a kínai statisztika objektivitását, megbízhatóságát fenyegető másik veszélyforrásnak, a „politikai kívánságnak” tudható be. A politikai kívánság ebben az esetben a köztulajdon „teljes elismerésére”, vagyis az ideológiai, politikai szempontból fontosnak tartott vezető szerepének fenntartására irányul. A Kínai Kommunista Párt XV. Kongresszusának (1997) beszámolójában *Csiang Cö-min* deklaráta: „Teljes egészében meg kell ismerni a köztulajdoni gazdaság jelentését. A köztulajdonú gazdaság nemcsak az állami gazdaságot és a kollektív gazdaságot foglalja magában, hanem magában foglalja a vegyes tulajdonú gazdaságban meglévő állami alkotórészt és a kollektív alkotórészt.” (*Jordán-Tálas* [2005]). A statisztika tehát politikai megrendelést, igényt elégít ki akkor, amikor eltúlozza a köztulajdoni szektor részesedését azáltal, hogy az állami ellenőrzésű részvénytársaságokat teljes mértékben az állami tulajdon kategóriájába foglalja bele. A részvényes szervezetek minden alkalmazottját is a kollektív kategóriánál tüntetik fel, annak ellenére, hogy e szervezetek közül nagyon sok ténylegesen magántulajdonban van.

Az iparstatisztika minőségének javára vált viszont az, hogy 1998-tól méretkritériumot alkalmaznak, mely szerint a közvetlenül jelentő vállalatok sorából kikerültek az évi 5 millió jüan alatti eladással rendelkezők. Ezek többségében azok a mezővárosi vállalatok voltak, amelyek rossz adatszolgáltatásukról híresültek el a tudatos torzítások és saját könyvelési rendszerük hiánya/hiányosságai miatt. Ezekről a megyei szintű statisztikai osztályok jelenleg csak évente készítenek jelentést, egyre általánosabban a mintavétel módszerét alkalmazva. A mintavétel többpontos adatgyűjtést tesz lehetővé. A rendszer indításakor e kis- és egyéni vállalatoknál öt változót mértek fel: vállalati egységek száma, bruttó teljesítményérték, adóátutalás, tőke, dolgozói létszám. A módszer hátránya, hogy ez is magában foglalja a kettős számbavétel lehetőségét, mivel egy cég outputja gyakran egyben egy másik vállalat inputja is. Az NBS azonban ezt a torzítást a megfigyelési sémából származó arány segítségével jórészt képes kiszűrni. Mindezen túl az is az iparstatisztika minőségi javulását eredményezte, hogy a közvetlenül jelentő vállalatok a statisztikai hivatallal való közvetlen kapcsolatuk révén csökkentik az adathamisítás esélyét, ami korábban – amikor az állami és a kollektív tulajdonú iparvállalatok a kormányzatnak alárendelt statisztikai osztályon keresztül jelentettek – elterjedt volt. A statisztikai törvény 1996. évi felülvizsgálatakor a mintavételt a kínai statisztikai rendszer fő összetevőjének nyilvánították, míg a rendszeres jelentéseket egyre inkább csupán kiegészítésnek tekintik. Ezért már az 1990-es évek végén a statisztikai adatok 30 százalékát mintavétel útján gyűjtötték.

Végül az iparstatisztikával kapcsolatban még két megjegyzést tennék. Egyrészt az adatok minőségét rontja, és ellenőrzésüket megnehezíti, hogy különböző motivációs okok játszanak közre a hamis jelentések készítésében. A termelési adatok eltúlzására nagyrészt a helyi káderek törekednek, mivel karrierkilátásaik a tervelőírások teljesítéséhez vagy túlteljesítéséhez kötődnek. Ezzel ellentétben viszont néhány vállalat az adófizetés elkerülése miatt éppen termelése, értékesítése aluljelentésében érdekelt. Másrészt az 1998-as statisztikai törés az ipari szektor adataira vonatkozóan lehetetlenné teszi összevethető idősorok alkotását. Hasonló következményekkel járnak – már egyéb szektorokat is érintve – azok a statisztikai indikátorok meghatározását érintő revíziók, melyek információit nem teszik közzé, növelve ezzel a félremagyarázás esélyét és megzavarva az adatok felhasználóit. Az iparstatisztikát illető kritikák és kételyek azonban csak egy részét képezik a Kína GDP-jére vonatkozó sokkal átfogóbb problémakörnek.

3. A GDP-statisztika problémái

Az ezredforduló táján elsősorban *Thomas G. Rawski*, a pittsburghi egyetem professzora volt az, aki 1998–1999-re vonatkozóan megkérdőjelezte a kínai hivatalos GDP-statisztika adatait (*Rawski* [2001a], [2001b], [2001c]). Rawski kifejtette, hogy

1998-tól kezdve a kínai GDP-adatok erős túlzásokat tartalmaznak, messze túllépve azokat a statisztikai technikai nehézségeket, melyekre több tanulmány is utalt. (Az 1995-ig terjedő időszak problémáival foglalkozik *Maddison* [2007] tanulmányában.) Mindenekelőtt olyan mennyiségi összefüggésekre, illetve ellentmondásokra hívta fel a figyelmet, amelyek véleménye szerint megkérdőjelezzik a kínai statisztikai évkönyv GDP-adatait. Az évkönyv szerint 1997 és 2000 között a GDP 24,7 százalékkal nőtt, míg ugyanezen három év során az energiafogyasztás 12,8 százalékkal csökkent. Más ázsiai országok (Japán, Tajvan, Dél-Korea) korábbi tapasztalatai, illetve adatai is azt mutatják, hogy a lényeges GDP-növekedés együtt jár a növekvő energiafogyasztással, a magasabb foglalkoztatással és az emelkedő fogyasztói árakkal.⁴ Így e közzétett kínai adatok csak gyors energiahatékonyság-növekedés mellett lennének elképzelhetők, mely azonban még a számítástechnika és más alacsony egységnyi energiafogyasztású tevékenységek elterjedése ellenére sem jellemzi Kína gazdaságát.

Rawski szerint emellett több más ellentmondás is felfedezhető az említett évekre vonatkozó statisztikai adatokban. Hihetetlennek tartja például, hogy a mezőgazdaság teljesítménye egy tartomány kivételével mindenütt nőtt, miközben az országot sújtó áradásokat a XX. század tíz legnagyobb természeti katasztrófája közé sorolják. Növekedhetett-e az ipari termelés 1997–1998-ban 10,75 százalékkal, amikor a 94 fő termékből csak 14 termelése mutatott kétszámjegyű növekedést, 53-é viszont csökkent? Emelkedhetett-e 13,9 százalékkal a beruházás szintje, amikor az acélfogyasztás és a cementtermelés csak kevesebb, mint 5 százalékkal emelkedett? De kétségesek a fogyasztási adatok és a kiskereskedelmi eladási mutatók is, melyeket a kínaiak a gyors gazdasági fejlődés egyik fő mozgató erejének tekintenek. Egy kivétellel a városi és vidéki háztartások kiadásai, valamint a kiskereskedelmi eladások sokkal gyorsabban nőttek, mint amit a háztartási költségvetésekben az egy főre jutó kiadások adatai mutatnak. Ez a különbség azonban túl nagy ahhoz, hogy azt az évi 1 százalékos körüli népességnövekedésnek tulajdoníthatnánk. A szerző szerint szintén nehezen érthető, hogy miképp nőhettek különösen a vidéki területeken a kiskereskedelmi eladások gyorsabban, mint a háztartási bevételek, miközben a felmérések szerint 1998 folyamán csökkent az átlagos fogyasztói hajlandóság a megtakarítások javára.

Rawski számos kínai utalást sorakoztatott fel bizonyítékként a hamisításra az üzleti közösségben és a kormányzat különböző szintjein. Rámutatott arra is, hogy az NBS 1998-tól kezdve elvetette a tartományi adatok felhasználását a gazdasági növekedés vizsgálatában, ami két problémára hívja fel a figyelmet. Egyrészt az NBS minden erőfeszítése ellenére sem rendelkezett önálló információs csatornákkal az adagyűjtésben, másrészt – az előzővel összefüggésben – nem hozta nyilvánosságra az általa közölt országos gazdasági növekedésre vonatkozó adatok forrását.

⁴ 1998–1999-ben a kínai foglalkoztatás csupán 2,3 illetve 1,6 százalékkal nőtt, míg a fogyasztói árindex – 0,8 és –1,4 százalékos volt.

Végül Rawski – kissé meghökkentő módon – egy periférikusnak számító területre, a magasabb jövedelműek által igénybevett légi személyszállítás adataira építve alapította meg, hogy a vizsgált években a GDP növekedése a hivatalos adathoz képest sokkal kisebb volt, sőt lehet, hogy egyenesen visszaesett. 1998-ban éles árverseny alakult ki a jegyárakat illetően, a társaságok 30–40 százalékos engedményeket kínáltak a belföldi utakra. Az utasok növekvő jövedelme és a kedvező jegyárak mellett az utasforgalomnak a jövedelemnövekedés arányánál nagyobb mértékben kellett volna nőnie. Ehelyett ez csupán 2,2 százalékos volt a belföldi utaknál és 3,4 százalék a belföldi és külföldi utak átlagában. A GDP-struktúra nagyfokú változásának hiányában tehát 1997–1998-ban a GDP növekedése maximum 2,2 százalékos lehetett. A csökkenő energiafelhasználás, számos iparág teljesítményének gyengülése, a tömeges elbocsátások, a kihasználatlan kapacitások, a készletek felhalmozódása, a nagy áradások hatása hihetőbbé teszi az 1997–1998-os 2,2 százalékos GDP-növekedést a hivatalosan közölt 7,8 százaléknál. Még rosszabb lehetett a helyzet 1998–1999-ben: a szerző szerint a GDP-változás $-2,5-2$ százalék között alakult.

A nemzetközileg is szaporodó bírálatok hatására – a statisztikai munka 1990-es években végrehajtott „korszerűsítéséhez” hasonlóan – az NBS az ezredforduló után részben az ENSZ és a Világbank, részben pedig az OECD nagy szaktudással és tapasztalattal rendelkező statisztikusaihoz fordult segítségért makrogazdasági statisztikai számbavételi és adatfeldolgozási rendszerének tökéletesítése érdekében, és e statisztikusok tucatjait hívta meg hosszabb-rövidebb időre Kínába azzal a céllal, hogy a kínai szakembereknek előadásokat, konzultációkat tartsanak, tanácsot adjanak. Ezt követően a külföldi javaslatok alapján átszervezték az Állami Tervbizottságot, amely azóta Nemzeti Fejlesztési és Reformbizottság néven a makrogazdasági tervezés és irányítás fő intézményévé vált. Emellett létrehozták a KNK Államtanács közvetlen felügyelete és irányítása alatt működő Fejlesztéskutatási Központot (Development Research Center), aminek feladata a közép- és hosszú távú társadalom- és gazdaságfejlesztési stratégia fő irányainak kidolgozása. Az NBS szervezetén belül pedig felállították az előbbi két intézményt is kiszolgáló, az ágazati kapcsolatok mérlegének kidolgozásával, valamint e kapcsolatok számítástechnikai ellenőrzésével és programozásával foglalkozó részleget.

Bár mindezek eredményeképpen az NBS 2005-ben elkészített egy 15 éves előrejelzést Kína növekedésére vonatkozóan (*National Bureau of Statistics* [2005]), a kínai statisztika kétséges megbízhatóságának problémája még számos területen fennmaradt.

4. Néhány egyéb terület statisztikai problémája

Rawski felvetése a reakciók lavináját indította el, jelezvén, hogy másokat is foglalkoztat, valós problémáról van szó. Ezek különböző részterületekkel kapcsolato-

san fogalmaztak meg kételyeket, amelyeket már részben Rawski is érintett. Az egyik ilyen tanulmány (*Sharping* [2001]) a népesség számára, a népmozgalmi adatokra vonatkozott, ami például az egy főre jutó GDP szempontjából is érdekes. A kínai társadalom- és gazdaságpolitika egyik központi eleme ugyanis a születésszabályozás, ami egyrészt komoly társadalmi ellenállásba ütközött, másrészt, mint politikailag és káderértékelés szempontjából kiemelten kezelt téma, adathamisításra csábított. Maga a probléma régóta ismert, de e tanulmány a 2000. évi censusadatok felhasználásának köszönhetően mégis újszerű. A szerző megállapításai szerint az „egy család, egy gyerek” politika kezdetétől a termékenységi statisztikák a valóságtól egyre nagyobb eltérést mutattak, az évkönyvekben közölt adatok nagymértékben különböztek a háztartások nyilvántartásában szereplőktől. Például 1998-ban a háztartások nyilvántartásában közzétett, születésszámra vonatkozó adatok 8 százalékkal meghaladták a születésszabályozási adminisztráció által jelentett értékeket, míg az NBS mintavételi adatai nem kevesebb, mint 29 százalékkal múlták felül ez utóbbiakat. Ráadásul a census adataiban további 7 százaléknyi „többlet” szerepelt, ami a kiinduló adathoz képest már összesen 44 százaléknyi eltérést jelent. Elsősorban egyes vidéki városokban, megyékben volt súlyos a helyzet. Csinanban (Santung tartomány fővárosa) például az 1990. évi census adatai arra világítottak rá, hogy míg az 1950-es években kialakított nyilvántartási (regisztrációs) rendszerben a születések 44 százalékát, addig a születéstervezési jelentések elkészítésekor az 52 százalékát hagyták figyelmen kívül. (A szűken vett városi népességet tekintve jobb volt a helyzet, esetükben e két adat 13 és 25 százalék volt.⁵) A folyamatosnak tekinthető aluljelentések a népi eltitkolást és a kádermanipulációt bizonyítják, a büntetések és a statisztikai módszerek finomodása ellenére is növekvő tendenciájú adateltérések tapasztalhatók. Míg a második és a harmadik census (1982, 1990) adatai alapján a háztartási regisztráció és a születéstervezési jelentések közötti különbség több mint 54 millió fel nem jegyzett születés volt, az 1990–1999 időszakban a születéstervezési adminisztráció és az NBS adatai között már 57 milliós különbség mutatkozott. Különösen a hagyományosan agrártúlsúlyú tartományokban voltak kiugróan magas, négy-tízszerez különbségek. Mindebből az következik, hogy a statisztikákban szereplő születésszám jelentős mértékben találgatáson, becslésen alapul.

Hasonló bizonytalanságok jellemzik azokat a statisztikákat is, melyek az országon belül migráló, sok tízmillió személyre vonatkoznak. E bonyolult probléma egyik oka a censusok és a mikrocensusok meghatározásainak állandó változtatása, ami a kínai statisztika más területein is jelentkezik és megnehezíti az adatok összevetését. (Így például megváltoztatták a migránsok esetében a városokban való tartózkodás időtartamát (fél, egy év vagy több), a távolságot és a regisztrációs státust.) Ráadásul

⁵ A városi össznépességbe a környező falusi ellátó területek népességét is beleszámítják.

a migránsokra vonatkozó adminisztráció, információfeldolgozás csaknem tucatnyi bürokratikus ághoz tartozik.

Politikailag érzékeny témának számít a munkanélküliség, amit jól jelez az is, hogy eleinte még a létét is „megkerülték”. A statisztikai évkönyvekben ugyanis a „foglalkoztatásra váró városi személyek” megjelölést használták, és csak az 1994. évi évkönyvben jelent meg először a „munkanélküli” fogalom. Az NBS városi munkanélküliségre irányuló felmérései erősen alábecsülték a munkanélküliség mértékét. 1994-ben és 1995-ben a valós munkanélküliségi ráta 3,5 és 4 százalék volt, míg a kiadványokban 2,8 és 2,9 százalék szerepelt. (A különbség fő oka, hogy a hivatalos adatokban csak a regisztrált munkanélkülieket vették figyelembe (*Rawski* [2001a]). Az 1990-es évek második felétől megemelkedett a munkanélküliség aránya és a társadalmi stabilitással való közvetlen összefüggése miatt előtérbe került a gazdaságpolitikában. Ez utóbbi következtében a hivatalos kiadványokban irreálisan alacsony munkanélküliségi ráták szerepeltek. *Hu Angang* neves kínai közgazdász például 1997-ben a városi munkanélküliségi rátát 5,7–7 százalékra becsülte, szemben a hivatalos 3,1 százalékkal. Azonban még az ő adatai is alacsonyabbak voltak a valós értéknél, mert nem vette számításba a városi nyilvántartással (regisztrációval) nem rendelkező migránsokat, valamint a bezárt gyárak „tétlen” munkásait, akiknek számát már 1995-ben 7 millióra becsülték (*Rawski* [2001a]). A hivatalos statisztikák helyett a kínai közgazdászok – többnyire egy-egy ágazatra vagy területre vonatkozó – konkrét tanulmányai nyújtanak hiteles információt a munkanélküliség nagyságáról.

A szegénységi statisztika is a politikailag közvetlenül érintett területek közé tartozik, ezért adatai torzítottak, manipuláltak. A vezetés rendkívül érzékenyen reagál arra a feltevésre, hogy még nem számolták fel a széleskörű szegénységet, ami a rendszer elismerését is érinti. A reformidőszak kezdetén, 1978-ban, a szegények számát 250 millióban, a falusi népesség 33 százalékában adták meg, amely 2000-re 32 millióra, 3 százalékra csökkent (*Park–Wang* [2001], *Ravallion–Chen* [1999]). Az évek során tehát a szegények számának dinamikus csökkenését mutatták ki, 1993-ban pedig meghirdették a „nyolc-hét” tervet, amelynek keretében a még megmaradt 80 millió szegényt akarták „megszabadítani szegénységétől” a 2000-ig hátralevő hét év során. (Az előbbi adat jelzi, hogy minden – részben statisztikai – erőfeszítés ellenére e terv nem sikerült.) A hivatalos szegénységi szintet először 1994-ben jelentették be, addig ad hoc becsléseket, illetve országos mintavételeket végeztek. A megélhetési költségeket élelmiszer- és nemélelmiszer-jellegű kiadásokra osztották, eleinte 2400 kilokalóriában határozva meg a napi szükségletet (ez nemzetközileg is magas, a Világbank is 2150 kcal-t használ), amit 1998-ban 2100 kilokalóriára módosítottak. Az NBS a szegénységi szint számításánál – a legtöbb ország gyakorlatától eltérően – jövedelmi adatokat használt a kiadási adatok helyett, holott az utóbbiak is rendelkezésre álltak, és csak 1998 után tért át mindkettő alkalmazására.⁶

⁶ A Világbank szegénységi számításainál a kiadási adatok használata a jövedelmiek helyett körülbelül 10 százalékkal magasabb létszámot mutatott.

A következőkben a teljességre való törekvés igénye nélkül említünk néhány megoldást a szegénységstatisztika „eltérítésére”. A kínai számítások szerint a gabona az élelmiszerkiadások 88 százalékát teszi ki, holott ez csak körülbelül 70 százaléka a tényleges kiadásoknak. A gabona viszonylag olcsó kalóriaforrás, így a túlsúlyozással lefelé téríti a szegénységi vonalat és a szegénységi szint „alulbecslését” eredményezi. Hasonló eredménnyel járt az is, hogy 1990 előtt a saját termelésű fogyasztási cikkeket a piaci árak helyett a jóval alacsonyabb tervárakon számolták. A nemélelmiszerkiadásoknál ezek arányát 1998 előtt 40 százalékban határozták meg, ami nem alapult a kínai fogyasztási sémák empirikus elemzésén. Majd 1998-ban ezt hirtelen 17 százalékra csökkentették, ami valószínűleg alábecsült, a következménye viszont az előzőkhöz hasonló. Csak kismértékben veszik figyelembe emellett a regionális árdifferenciákat (amelyek a fogyasztói kosárnál 20 százalékot is meghaladó különbségeket okoznak), és ezért a statisztika eltúlozza a szegénység koncentrációját a szegényebb vidékeken.

Ilyen és hasonló okok nagy valószínűséggel a falusi szegénység mértékének alulbecsléséhez és a szegénység csökkenésének túlbecsléséhez vezetnek. Az eltéréseket elsősorban a jövedelemadatok kiadási adatok helyetti használata és a szegénységi kritériumok megállapításának hiányosságai idézték elő. Különösen az 1990-es években vált a városi szegénység tömeges méretűvé (részben a tömeges elbocsátások következtében), amelyről hosszú ideig nem vettek tudomást. A rájuk vonatkozó statisztika legalább akkora nehézségekkel és manipulációs lehetőségekkel küzd, mint a falusi szegénység mérése. (A szegénység problémájára, a becslések kérdését is érintve lásd *Jordán* [2007]).

Csak röviden érinteném két gazdasági terület, az energia- és a szállítási szektor statisztikai problémáit, amelyek Rawski felvetéseiben szintén szerepeltek. Az energiafelhasználás általában szoros korrelációt mutat a GDP növekedésével, ezért volt meglepő az 1990-es évek végén – erős gazdasági növekedés mellett – az energia- (főleg szén-)termelés és felhasználás váratlan visszaesése. Ez az energiastatisztika 1990-es évek közepétől tapasztalható minőségi hanyatlását is jelezte (*Sinton* [2001]), mely a következő okokra vezethető vissza. A tartományi jelentéseken alapuló adatok felülvizsgálatára és korrekciójára rendszerint a következő évben kerül sor. A termelésstatisztika esetén ez a fogyasztói statisztikánál általában kisebb mértékű kiigazítást takar, mivel könnyebb információkat gyűjteni a viszonylag kisszámú energiatermelőtől, mint a fogyasztók óriási tömegétől. A korrekció mértéke az idők folyamán növekedett: míg az 1997. és 1998. évi előzetes felhasználási adatokat közel 3 százalékkal csökkentették, az 1999-re vonatkozókat már mintegy 7 százalékkal emelték. (Ez csak tovább növeli az NBS elsődleges adatainak megbízhatóságával kapcsolatos bizonytalanságot.) Statisztikai szempontból különösen gyanús a széntermelés és felhasználás közötti növekvő „szakadék”. 1999-ben és 2000-ben Kína 195 és 175 millió tonnával több szenet fogyasztott, mint termelt, miközben 99 millió tonnát exportált. A készlet

ugyanakkor a 2000. év végére körülbelül 100 millió tonnával, vagyis az exporttal nagyjából azonos mértékben csökkent. E két év felhasználása és termelése közötti összesen 370 millió tonna különbséget nem lehet a kereskedelem hanyatlásával vagy a készletcsökkenéssel magyarázni, hiszen világos, hogy ez esetben nem jelentett termelésről van szó. 1998-ban a kínai kormány ugyanis kampányt indított a gazdaságtalanul termelő, primitív technológiájú, kis bányák bezárására, melynek eredményeként a jelentések szerint az 1997-ben működő 74 ezer ilyen bányából 46 ezret bezártak. Számos esetben azonban csak névlegesen zárták be vagy újranyitották őket. E bányák többségében nem országos, hanem helyi piacokra termelnek – mint látjuk, nem egyszer illegálisan –, így termelésük a statisztika számára láthatatlan. De pontatlan a felhasználói oldal statisztikája is, hiszen például a rendkívül nagyszámú és energiaigényes kisméretű cementgyár felhasználását az adatgyűjtés szintén nem tudja nyomon követni.

A szállítási szektor statisztikájának elkészítését az nehezíti, hogy mind a személy-, mind a teherforgalom a vasútról a közútra helyeződik át (*Huenemann* [2001]). A reformidőszakban a következő három változási tendencia eredményezte a szállítás volumenének csökkenését:

1. A nehéziparban igyekeztek csökkenteni a szállítás előtti súlyt (például szénmosás, a rönkfa fűrészárúvá alakítása, ásványok koncentrációja, olvasztása stb.)

2. A gazdasági növekedés elsősorban egy viszonylag körülhatárolható régióban, a part menti területeken volt gyorsabb, szemben a belső, ritkábban lakott tartományokkal. Ez általában csökkentette a teljesítménnyel arányos tonnakilométerek számát, bár bizonyos nyersanyagokat (például gyapotot a tengerparti textilgyáraknak) a belső területekről kellett szállítani.

3. A GDP struktúrája változik: a nehézipar és a mezőgazdaság szerepét egyre inkább a könnyűipar és a szolgáltatások veszik át. (Meg kell jegyezni azonban, hogy a mezőgazdaság szállítási igénye meglepően kevés.)

E három trend együttesen idézheti elő a szállítás volumenének időszakonként ismétlődő csökkenését. A vasútról a közútra való áttérést az magyarázza, hogy a vasúti kapacitás bővítése nem tartott lépést a kereslettel, ugyanakkor a vasút emelte díjait és tarifáit. A statisztikai tévedések a szállításhoz felhasznált üzemanyag-mennyiségre vonatkozó adatoknál tűnnek különösen szembe, melyek a szállításstatisztikákban közölt növekedési ütemnél magasabb értékeket mutatnak. A nyersolajfogyasztás növekedési rátája az 1990-es évek első felében évi 11,2 százalék volt, ami sokkal gyorsabb ütemű növekedést mutat, mint a személy- és teherszállítás növekedésének sú-

lyozott rátája. E kettő közötti különbség különösen 1995 és 1998 között volt kirívó, amikor a nyersolaj-fogyasztási ráta évi 14 százalékkal növekedett. Elvileg az üzemanyag-felhasználás hatékonyságának nagyarányú romlása magyarázatul szolgálhatna e lényeges eltérésre, de éppen ezekben az években javult a járműpark üzemanyag-hatékonysága a modernebb járműtípusok tömeges rendszerbe állításának köszönhetően. Ebből ezért csak az a következtetés vonható le, hogy a statisztikában az utas- és tonnakilométerek, valamint ennek következtében a forgalom jelentős része nem jelenik meg.

5. Válasz Rawski kételyeire

Az előzőkben tárgyalt területeken tapasztalt ellentmondások Thomas G. Rawski kiindulásként tárgyalt elemzéséhez hasonlóan komoly kételyeket ébresztenek a kínai statisztika megbízhatóságát illetően. Holz [2003] ezzel szemben magyarázatot próbált adni a Rawski által kifogásolt adatokra, illetve az eltérések okaira, de nem az adatok helyességének igazolása, hanem az országos szintű hamisítás szándékának kétségbe vonása céljából. Fő ellenérve az volt, hogy a Rawski által ellenőrzésként használt változók nem ugyanazokat a termelési tevékenységeket fedik le, mint az összteljesítmény-adatok. Ugyanakkor azt ő is hangsúlyozta, hogy az 1998. évi statisztikai törés miatt a közvetlenül jelentő iparvállalatok adatai nem összevethetők. Az iparban felhasznált energia csökkenését Holz szerint az magyarázza, hogy a statisztika – mint erre az évkönyv is utalt – mellőzte az egyéni- és magántulajdonú ipari vállalatok energiafogyasztását, márpedig ezek az ipar bruttó teljesítményének több mint 18 százalékát állították elő 1999-ben. Vagyis az energiastatisztika nem tartalmazta az ipari termelés közel egyötödéért felelős egységeket, és emiatt megalapozatlan az energiafogyasztás és az ipari teljesítmény összevetése. Rawskinak az ipari termékek mennyiségére vonatkozó kételyeit illetően Holz felhívja a figyelmet, hogy az iparstatisztikai évkönyv csak a közvetlenül jelentő iparvállalatok adataira korlátozódik. Például a cementgyártás jelentős része kisméretű helyi vállalatoknál folyik, amelyek nem tartoznak a közvetlenül jelentő vállalatok közé. Az eltérés másik fontos okaként egyrészt azt hozza fel, hogy az egyes tartományok eltérő és gyakorta módosított szabályokat alkalmaznak a különböző termékek termelésének felmérésénél: egyes években nem minden vállalat termelését veszik figyelembe, vagy becsléssel állapítják meg a teljesítményt. Másrészt időnként ugyanazon a tartományon belül is termékről termékre változtatják a gyártó vállalatok számításba vett körét. Így annak, hogy egyik évről a másikra a sótermelés 27 százalékkal, a konzervgyártás 39 százalékkal, a porszívógyártás pedig 35 százalékkal esett vissza az a magyarázata, hogy 1998-ban

megváltozott az előbbi értelemben vett terjedelemben: míg korábban valamennyi vállalat teljesítményét, most csak a közvetlenül jelentőkét öleli fel. E szerző szerint a teherszállítás és a teljesítmény közötti erős kapcsolat feltételezése logikailag hibás, mivel túl sok egyéb tényező is számításba jöhet (például az ipar részesedése a GDP-ben, a gazdaság növekedésének földrajzi koncentrációja, valamint a hazai és a nemzetközi kereskedelem sémái stb.). A vasút centralizált jellege miatt a teherszállítási adatok megbízhatók, ugyanez azonban nem mondható el a vízi és különösen a közúti szállításról. Ez utóbbiban gyorsan nőtt a magánszállítók részesedése, amit a magánkézben levő teherautók számának növekedése is érzékeltet: míg 1985-ben 265 ezer teherautó volt magántulajdonban, 1998-ban már 19,2 millió. *Huenemann* [2001] tanulmányában szintén azt állapította meg, hogy a magán-teherautók teljesítményét lehetetlen számba venni, vagyis a közúti teherszállítás adatai az 1990-es években jórészt alábecsültek voltak. A szállításra vonatkozó tartományi adatok is erősen kétségesek. Az országos adatok részben azért különböznek jelentősen (ez esetben is) a tartományok összesített adataitól, mert a szállítási szolgáltatásokat nem lehet pontosan felosztani a tartományok között. Ezen kívül minden évben egy-két tartomány erősen kétségbe vonható, akár több száz százalékot is kitevő növekedési rátát mutat ki, melyek szokásos „tettese” a vízi szállítás, amely persze kikötőépítéstől is függhet.

Carsten A. Holz az előzőkben röviden ismertetett (rendkívül gazdag tényanyagra épülő) tanulmányában amellezt érvel, hogy a Rawski által használt három független mutató nem alkalmas a kínai GDP hamisításának igazolására. Ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy az NBS becsületes a statisztikai jelentéseiben. Holz amellezt foglal állást, hogy a hamisított adatok hatóköre csak korlátozott, melyre logikai érveket hoz fel: a tudatos hamisítás azt feltételezi, hogy az NBS pontos adatokkal rendelkezzen, és hamisítottakat tegyen közzé. Ám semmiféle bizonyíték nincs arra vonatkozóan, hogy kétféle statisztikai évkönyv létezne, hiszen ez előbb vagy utóbb úgyis kiderült volna. A szerző ehhez kapcsolódó másik indoka, hogy roppant nehéz széleskörű, ugyanakkor konzisztens adatokat előállítani.

6. A GDP-adatok utólagos kiigazítása

A GDP esetén más volt a helyzet: az NBS – mint már jeleztem – a tartományi összesített adatoknál kisebb országos aggregált adatokat tett közzé, miközben nem ismerhette, hogy a tartományi adatok mennyire „felduzzasztottak”. Az NBS különböző módon – például az előbb említett iparstatisztika által számba venni kívánt vállalkozás kijelölésével – határozhatja meg a GDP kiigazításának irányát és mértékét. A teljesítményi és gazdasági növekedési adatok tehát kevésbé megbízhatók.

Ezt a megállapítást teljes mértékben visszaigazolta az NBS 2006. január 9-én tett bejelentése, amely az 1993–2004-es időszak GDP adatainak revíziójára vonatkozott, a 2004-es gazdasági census alapján. A revízió érintette az egész gazdaság, valamint az egyes szektorok teljesítményértékeit. Ennek eredményeként a 2004. évi GDP adatot 16,8 százalékkal felfelé módosították (Holz [2006], [2008]). A tartományi összesített adatok és az országos GDP-adat között az 1996 óta tapasztalt folyamatos növekedés eredményeként 2004-re már 19 százalék volt az eltérés. A növekedés egybeesett a helyi adatok hamisításáról szóló, 1997 és 2001 között elkészített beszámolók adataival. A felülvizsgálat eredményeképpen született 2004. évi GDP-adat 16,8 százalékkal magasabb volt az eredeténél. A növekedés nagy része a tercier szektor hozzáadott értéke majdnem 50 százalékos emelésének köszönhető. Míg a primer szektor hozzáadott értékének éves revíziója az 1993–2004 közötti időszakban 1 százalék alatt maradt, az iparé kevesebb, mint 4 százalék, az építőiparé viszont 9,2 százalék (sic!) volt. (Megjegyzendő, hogy a gazdasági census 2004. és 2005. évi tartományi GDP értékeinek összege 4,8, illetve 8 százalékkal volt magasabb, mint az országos census adata. Vagyis a tartományi összesített adatok és az országos adat közötti eltérés továbbra is fennáll.)

A 2004-es gazdasági census és a GDP végrehajtott revíziója alapján feltételezhető, hogy a tartományi GDP értékek pontosabbak voltak, mint az országos adatok. A tartományok tehát nem jelentettek nagyobb hozzáadott értékét a tercier szektorban, mint ahogy azt az NBS állította, hanem a valósnál kisebb adatot adtak meg. Ugyanakkor az NBS nem változtatta meg a primer és szekunder szektor reálnövekedési rátáit a korábban publikáltakhoz képest, ami – mivel valószínűtlen, hogy az NBS-nek az éves revízióhoz új áradatok álltak volna rendelkezésére – az NBS azon döntését tükrözi, hogy a nominális adatokat nem engedi tükröződni a reálnövekedési rátákban. A módosításokat csak a tercier szektor esetében hajtotta végre. Ennek következtében a revízió általános hatása a reál GDP-növekedésre kisebb volt, mint amilyen a census adatai alapján lett volna: az 1992 és 2004 közötti időszakra publikált 9,4 százalék helyett az éves növekedés 9,9 százalék lett. Tehát évi 0,5 százalékponttal emelték a valószínű 1,3 százalékpont helyett.

A kiadásalapú GDP-számításban, amely Kínában nem hivatalos GDP-számítási forma a hivatalos termelési és jövedelmi megközelítés mellett, az NBS 1978-ig viszszaemlően minden nominális értéket megváltoztatott. A felülvizsgált kiadási megközelítési érték 1,1 százalékkal alacsonyabb volt 1978-ban és 2,4 és 2,3 százalékkal magasabb 1992-ben és 2004-ben. A kiadásalapú GDP-t 2004-re 12,6 százalékkal emelték meg. Ez két dolgot foglalt magába:

1. a végső fogyasztás 15,4 százalékkal „felfelé igazítását”, amely viszont egyrészt a háztartási fogyasztás 8,2 százalékos, másrészt a kormányzati fogyasztás 41,1 százalékos (sic!) korrekcióját (emelését)

jelentette. (A háztartási fogyasztáson belül a falvak fogyasztását 26,6 százalékkal lefelé, a városi lakosságét viszont 31,9 százalékkal felfelé módosították.)

2. a bruttó tőkeképzést 10 százalékkal felfelé korrigálták, amely tükrözte a bruttó állótőkeképzés 4,4 százalékos és a készletbefektetés 673,2 százalékos (sic!) felfelé történő revízióját. Az elképesztő méretű módosítások alapján joggal megkérdőjelezhető a kiadási megközelíté-
sű GDP-számítás (is).

A 2006-os revíziót megelőző években az NBS többször utalt a terciér szektor hozzáadott értékének aluljelentett országos adataira, ami azt veti fel, hogy – legalábbis ebben az időszakban – tudatosan jelentettek hamis GDP-adatokat. Ugyanakkor az NBS nem volt képes vagy nem volt hajlandó megfelelő magyarázatot adni arra, hogy miképpen hajtotta végre a 2006-os revíziót, mikor történt és milyen mértékű volt a statisztikai törés. Az NBS, mivel a primer és szekunder szektor reálnövekedési rátáit nem módosította, leleplezte önállótlanágát és a politikai propaganda eszköze-
nek szerepébe „lavírozta magát”: különböző megfontolások alapján nem kívánta a GDP magasabb növekedését kimutatni.

Nincs semmi biztosíték arra sem, hogy a 2006. évi kiigazítás utáni statisztikák már pontosabbak és megbízhatóbbak lennének. Erről tanúskodik például a *China Daily* egy 2007. januári száma, amelyben az egyik cikk írja hosszasan panaszkodik a hamisítá-
sokról, és központi kormányzati intézkedést ígér, hogy „megállítsák a csökön-
yös tartományokat gazdasági növekedési adataik meghamisításában.” (www.chinadaily.com.cn/china/2007-01/20/content_788285.htm). Egy szakértőt idézve utal a továbbra is fennálló problémára: „Gyakran megtörténik, hogy a helyi kormányok beavatkoznak az elszámolásokba, hogy jobb színben tűnjenek fel, mint amilyenek ténylegesen”. Az NBS egyik vezetőjének egy konferencián tett kijelentése szerint a falusi kormányok „rengeteg hamisított információt” szolgáltatottak Pekingnek, amikor gazdasági adatokat gyűjtöttek. „Néhány cenzusfelvevő nem követte a gyűjtési eljárásokat és valótlán adatokat rögzített, hogy biztossá tegye a hivatalos célok elérését.” Hasonló aggályokat mások is megfogalmaztak, többek között a 2004. évi cenzussal kapcsolatban, amelyre a legutóbbi kiigazítás alapult. A problémákat azonban aligha fogja teljes mértékben orvosolni az bejelentés, hogy az NBS 2006 végére mind a 30 tartományban saját felmérő csoportokat alakít.

*

A távolról sem teljes áttekintés aligha nyújt megnyugtató képet a kínai statisztiká-
ról. (Külön tanulmányozást igénylő terület a katonai költségvetés, ahol államtitkok és egyéb megfontolások miatt teljesen nyilvánvaló az adatok valóságtól való eltérése.)

E statisztika minden időszakban keveréke volt a pontos, megbízható adatoknak, a felkészületlenségből, a gyorsan változó körülményekből stb. fakadó tévedéseknek, valamint a különböző meggondolásokból (például politikai vagy karrierszempontok) származó tudatos hamisításoknak és ferdítéseknek. A Kínával foglalkozó szakértőknek, elemzőknek ezzel az „eleggyel” kell (kellett) dolgozniuk – sokszor kénytelen-kelletlen – elfogadva a hivatalos kínai adatokat. Ugyanakkor mindenkor tudatában kell lenniük annak is, hogy a kínai statisztikák csak kevésbé pontosak és megbízhatóak. Az adatok „óvatos” kezelésére vonatkozó intéseket azonban nem mindig lehet figyelembe venni, hiszen kontrollálható forrásból származó egyéb adat áll rendelkezésre.

Irodalom

- BERTHELSEN, J. [2003]: China's GDP Figures: Are They Bogus? *Asia Times*. <http://www.atimes.com/atimes/China/EB06Ad01.html>
- Detailed Rules for Implementation of Statistics Law of Peoples's Republic Of China* [1987]. http://www.stats.gov.cn/english/lawsandregulations/statisticalregulations/t20020402_16462.htm
- HERRMANN-PILLATH, C. – KIRCHERT, D. – JIANCHENG, P. [2002]: Prefecture-level Statistics as a Source of Data for Research into China's Regional Development. *The China Quarterly*. 72 köt. 956–985. old.
- HOLZ, C. A. – LIN, Y. [2001]: The 1997-1998 Break in Industrial Statistics. Facts and Appraisal. *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 303–316. old.
- HOLZ, C. A. [2002]: Institutional Constraints on the Quality of Statistics in China. *China Information*. 16. évf. 1. sz. 25–67. old.
- HOLZ, C. A. [2003]: „Fast, Clear and Accurate”: How Reliable are Chinese Output and Economic Growth Statistics? *The China Quarterly*. 173 köt. 122–163. old.
- HOLZ, C. A. [2005]: OECD – China Governance Project. The Institutional Arrangements for the Production of Statistics. *OECD Statistics Working Papers*. 1 sz. 49. old.
- HOLZ, C. A. [2006]: *Revisions to China's GDP Data Following the 2004 Economic Census: More Questions than Answers?* SSRN Social Science Research Network. <http://repository.ust.hk/dspace/bitstream/1783.1/2525/2/CarstenHolzChinaEconomicCensus0427May06.pdf>
- HOLZ, C. A. [2008]: China's 2004 Economic Census and 2006 Benchmark Revision of GDP Statistics: More Questions than Answers? *The China Quarterly*. 193. köt. 151–163. old.
- HUENEMANN, R. [2001]: Are China's Recent Transport Statistics Reliable? *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 368–372. old.
- JORDÁN GY. [2007]: A kínai gazdasági reform árnyoldalai: a növekvő egyenlőtlenségek. *Valóság*. 50. évf. 11. sz. 12–29. old.
- JORDÁN GY. – TÁLAS B. [2005]: *Kína a modernizáció útján a XIX-XX. században*. Napvilág Kiadó. Budapest.
- MADDISON, M. [2007]: *Chinese Economic Performance in the Long Run. 960-2030 AD*. OECD Development Centre Studies.

- NATIONAL BUREAU OF STATISTICS [2005]: *Another 15 Years Rapid Growth in China*. Beijing.
- PARK, A.– WANG, S. [2001]: China's Poverty Statistics. *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 384–398. old.
- RAVALLION, M. – CHEN, S. [1999]: When Economic Reform is Faster than Statistical Reform: Measuring and Explaining Income Inequality in Rural China. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 61. évf. 1. sz. 33–56. old.
- RAWSKI, T. G. – XIAO, W. [2001]: Roundtable on Chinese Economic Statistics Introduction. *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 298–302. old.
- RAWSKI, T. G. [2001]: What is Happening to China's GDP Statistics? *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 347–354. old.
- RAWSKI, T. G. [2001a]: China by the Numbers: How Reforms has Affected China's Economic Statistics. *China Perspectives*. 9. évf. 33. sz. 25–34. old.
- RAWSKI, T. G. [2001b]: What's Happening to China's GDP Statistics? *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 347–354. old.
- RAWSKI, T. G. [2001c]: *China's GDP Statistics – A Case of Caveat Lector?*
www.pitt.edu/~tgrawski/papers2001/caveat.web.pdf
- SHARPING, T. [2001]: Hide-and-peek China's Elusive Population Data. *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 323–332. old.
- SINTON, J. E. [2001]: Accuracy and Reality of China's Energy Statistics. *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 373–383. old.
- Statistics Law of the People's Republic of China* [1983].
http://www.stats.gov.cn/english/lawsandregulations/statisticalaws/t20020329_15257.htm.
- WIEMER, C. – TIAN, X. [2001]: The Measurement of Small-scale Industry for China's GDP Accounts. *China Economic Review*. 12. évf. 4. sz. 317–322. old.
- XUE, S. [2004]: China's Statistical System and Resources. *Journal of Government Information*. 30. évf. 1. sz. 87–109. old.

Summary

The Chinese statistical system has met with innumerable vicissitudes since 1949. The fact that the political system used – and in certain aspects still uses – the statistics as a policy instrument and subordinated it to its actual aims, was added to the difficulties arisen from verdancy, skills shortages, general incompetence, etc. At the same time, the gradual transition from centralized planned economy to market economy also represented a serious challenge for the statistical system.

This study analyzes the contradictions of industrial and GDP statistics following a short summary of the history and some characteristics of the Chinese statistical system. Based on *T. G. Rawski's* and others' clashing options, the author points out the problems of Chinese statistics, calling for the data users' vigilance and criticism. The paper covers the statistics of such politically sensitive fields, like unemployment, birth control, and poverty.